

Şiddet İçeren ve İçermeyen Suçluların Sosyal İpuçlarını Algılamaları

Perception of Social Cues Among Violent and Non-Violent Offenders

Erva KIRAY¹, Gülten ÜNAL²

¹Istanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Adli Tıp Ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul
• ervakiray94@gmail.com • ORCID >0000-0002-7392-7873

²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
• gultenunal@gmail.com • ORCID >0000-0003-1000-952X

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 16 Haziran/June 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 19 Aralık/December 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt – Volume:** 6 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 105-117

Atıf/Cite as: Kıray, E., Ünal, G. "Şiddet İçeren ve İçermeyen Suçluların Sosyal İpuçlarını Algılamaları"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 6(2), Aralık 2025: 105-117.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Erva KIRAY

ŞİDDET İÇEREN VE ŞİDDET İÇERMEYEN SUÇLULARIN SOSYAL İPUÇLARINI ALGILAMALARI

ÖZ

Yüz ifadeleri, bireylerin mevcut sosyal bağlamı, kendi beklentilerini ve duygularını anlamalarına yardımcı olur; ayrıca anlık geri bildirim sağlar ve mevcut sosyal bağlama uygun cevap üretmelerine olanak tanır. Bu çalışma, yüz ifadelerinin şiddet içerikli suç işleyen ve şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireyler arasında duygu tanıma, çıkarsama yapma ve atfetme sürecindeki rolünü incelemektedir. Çalışma, Türk Adli Tıp Kurumunda yürütülmüştür. Çalışmaya, 51 şiddet içerikli suç işleyen, 32 şiddet içerikli olmayan suç işleyen ve 28 kişiden oluşan kontrol grubu olmak üzere toplamda 111 kişi katılmıştır. Test bataryası, Yüz İfadelerinden Duygu Tanıma Testi, Yüz İfadelerinden Duygu Ayırt Etme Testi, Gözlerden Zihin Okuma Testi ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeğinden oluşmaktadır. Suç işleyen kişilerin yüz ifadelerini tanıma, çıkarsama ve atfetme konusunda kontrol grubuna kıyasla daha kötü bir performans sergilediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, suç işleyen bireyler arasında yüz tanımadaki bozuklukların, duygusal ve sosyal ipuçlarının yanlış algılanmasından kaynaklanabileceğini ve bunun da sosyal durumlara uygun olmayan tepkileri beraberinde getirebileceğini göstermektedir. Şiddet içerikli suç işleyenler herhangi bir duygu ifadesi olmayan yüzlere daha fazla öfke duygusu atfetmiştir. Elde edilen sonuçlar, sosyal ipuçlarının yanlış algılanmasının saldırgan ve uygunsuz davranışlara yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Araştırma, suçluların topluma yeniden kazandırılması ve suç tekrarının önlenmesi için duygusal becerilere yönelik müdahalelerin önemine işaret etmektedir. Sonuç olarak, bu bulgular suç işleyen bireylerin sosyal ipuçlarını nasıl algıladıklarını anlamamıza ve onları duygusal becerilerinin kazandırılmasına göre rehabilite etmemizde faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Tanıma, Duygu Atfetme, Suç Davranışı, Sosyal İpuçları.

PERCEPTION OF SOCIAL CUES AMONG VIOLENT AND NON-VIOLENT OFFENDERS

ABSTRACT

Facial expressions help individuals understand the current social context, their own expectations, and emotions; they also provide immediate feedback and allow for the production of appropriate responses in social situations. This study examines the role of facial expressions in emotion recognition, inference, and attributi-

on among individuals who have committed violent and non-violent offenses. The research was conducted at the Turkish Forensic Medicine Institute and included a total of 111 participants: 51 violent offenders, 32 non-violent offenders, and 28 individuals in a control group. The test battery consisted of the Facial Emotion Recognition Test, the Facial Emotion Discrimination Test, the Reading the Mind in the Eyes Test, and the Positive and Negative Affect Schedule. It was found that offenders performed worse than the control group in recognizing, inferring, and attributing emotions from facial expressions. These findings suggest that deficits in facial recognition among offenders may result from the misinterpretation of emotional and social cues, which in turn may lead to inappropriate responses in social situations. Violent offenders attributed anger more frequently to faces with no emotional expression. The results indicate that misinterpretation of social cues can lead to aggressive and inappropriate behaviors. The research highlights the importance of interventions targeting emotional skills for the reintegration of offenders into society and the prevention of recidivism. In conclusion, these findings may help us understand how offenders perceive social cues and may be beneficial for their rehabilitation by fostering emotional skills.

Keywords: Emotion Recognition, Emotion Attribution, Criminal Behavior, Social Cues.

1. GİRİŞ

Duygusal ifadeler, “insanların duygularını ifade ettikleri çeşitli modeller (örneğin; yüz ifadeleri, duruş, el hareketleri, ses tonu)” olarak tanımlanabilir (Kowalski ve Westen, 2010, s. 367). Yüz ifadeleri, davranış, duygu ve niyet gibi sosyal bağlamla ilgili birçok bilgi içerir. İnsanlar iletişim kurarken, uygun şekilde tepki vermek için kendilerini ve diğer bireyleri gözlemlerler. Çalışmalar, yüz ifadelerine doğru duyguları atfetmede yaşanan zorlukların zayıf kişisel ilişkiler, izolasyon hissi ve azalmış algılanan iyi oluşla bağlantılı olduğunu göstermiştir (Carton, Kesser ve Lape, 1999). Bireylerin yüz ifadelerini genellikle doğru okudukları ileri sürülse de (Ekman ve Freisen, 1969), aksini düşündüren bulgular mevcuttur). Örneğin, bireylerin kendi duygusal durumları, başkalarının yüz ifadelerini algılamalarında etki gösterir. Üzgün katılımcıların başkalarının yüz ifadelerini daha olumsuz algılama eğiliminde oldukları, mutlu katılımcıların ise tam tersi eğilimde oldukları gösterilmiştir (Niedenthal, Halberstadt, Margolin ve Inner-Ker, 2000) Ek olarak, özellikle şizofreni, anksiyete veya depresyon gibi psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerin yüz ifadelerini tanımada önemli ölçüde bozulma yaşadıkları birçok kez ortaya konmuştur (Bachmann, 2005, Bazelmans ve Philippot, 2005, Feinberg, Rifkin, Schaffer ve Walker, Jeager, Board ve Peselow, 1986; Mikhailova, 1995; Mueser ve

diğerleri, 1996, Mendlewicz, Linkowski,; Renneberg, Heyn, Gebhard ;). Bu hastaların olumsuz duyguları, özellikle öfke ve korkuyu tanımada daha başarısız oldukları gösterilmiştir (Mandal, Pardey ve Prasad, 1998).

Sosyal ipuçlarını yanlış yorumlamanın saldırganlık, şiddet ve aşırı durumlarda suç davranışı gibi uygunsuz sosyal tepkilere yol açabileceği düşünüldüğünden, yüz ifadelerini okumadaki eksiklikler ile suç davranışının ortaya çıkışı arasında pozitif bir bağlantı olduğu öne sürülmektedir (Crick ve Dodge, 1994; Dodge, 2006; Dodge ve Newmann, 1981; Lansford ve diğerleri, 2002). Dolayısıyla, yüz ifadelerinin doğru bir şekilde tanınması, sosyal bağlamların doğru yorumlanmasında kritik bir faktördür. Suç, literatürde farklı disiplinler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Williams (1961), suçu “cezaî takibata konu olabilen, kanunda karşılığı bulunan bir eylem” olarak ifade etmiştir. Suç, çok disiplinli bir kavram olduğundan; psikoloji, sosyoloji ve hukuk gibi alanlar suçu kendi bakış açılarıyla ele almaktadır (Hollin, 1989). Psikolojik açıdan bakıldığında, suç davranışı çoğunlukla bireyin toplumsal normlara, kurallara veya yasalara aykırı hareket etmesi olarak tanımlanır. Şiddet ise, bireyin başka bir kişiye veya nesneye zarar verme amacıyla gösterdiği fiziksel, sözel ya da psikolojik saldırgan davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir.

Hooken, Allaby ve Early (2007), suç işlenmesi ve yüz ifadelerinin yorumlanması arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Elde ettikleri sonuçlar, şiddet içerikli suç işleyen bireylerin, şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireylere ve kontrol grubuna kıyasla, yüz ifadelerini yorumlamada daha başarısız olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, şiddet içerikli suç işleyen bireyler, olumsuz duyguları (çoğunlukla iğrenme) nötr yüz ifadesine atfederken, diğer gruplardaki bireyler (şiddet içerikli suç işlemeyen ve hiç suç işlemeyen) ise üzüntü gibi alakasız duygularla ilişkilendirmiştir. Hukuksal açıdan şiddet içerikli suçlar, Türk Ceza Kanunu’nda doğrudan kişilere yönelik fiziksel saldırı, yaralama, öldürme gibi eylemler olarak tanımlanırken; şiddet içermeyen suçlar ise dolandırıcılık, hırsızlık gibi fiziksel şiddet barındırmayan ancak toplumsal düzene zarar veren eylemleri kapsar. Bu bağlamda, şiddet içerikli suçlar ile şiddet içermeyen suçlar arasındaki temel ayrım, suçun işleniş biçiminde şiddet unsurunun bulunup bulunmamasıdır. Bu çalışma kapsamında da, şiddet içerikli suçlar ve şiddet içermeyen suçlar uluslararası literatür ve Türk Ceza Kanunu’ndaki sınıflandırmalara göre ayrıştırılmıştır.

Gillespie ve meslektaşları (2015) tarafından yapılan araştırma, suçun şiddet içermesi veya içermemesinden bağımsız olarak, suç işleyen bireylerin yüz ifadelerini tanımada düşük performans sergilediklerini ortaya koymuştur. Ancak örneklemin oldukça küçük olması, bu bulgunun genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Geçmiş çalışmalar, suç işleyen bireylerin, başkalarının yüz ifadelerindeki duyguları tanıma yeteneklerine odaklanmış olsa da bu kişilerin yüz ifadelerini doğru yorumlama eğilimlerinin psikolojik ve bilişsel faktörlerle ilişkisini incelememiştir. Mevcut çalışma, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle,

bu çalışmanın temel katkısı, suç davranışı ile duygu tanıma bozukluğu arasındaki bağlantıyı belgeleyen geçmiş araştırmalara dayanarak daha kapsamlı bir resim çizmek adına duygu tanıma, duygu ayırt etme ve yüz ipuçlarının atfedilmesinin eşzamanlı olarak araştırılmasıdır. Bu araştırmanın hipotezleri aşağıda verilmiştir:

1. H1 Şiddet içerikli suç işleyen bireyler, temel duygular için tanıma ve ayırt etmede, şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireylere ve kontrol grubuna kıyasla daha başarılıdır.
2. H2 Şiddet içerikli suç işleyen bireyler, yüz ifadelerindeki sosyal ipuçlarını anlamada, şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireylere ve kontrol grubuna kıyasla daha düşük puan alır.
3. H3 Kontrol grubu, sosyal ipuçlarını tanıma, ayırt etme ve anlama konusunda suç işleyen gruplardan daha yüksek puan alır.
4. H4 Şiddet içerikli suç işleyen bireyler, nötr yüzleri, şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireylere ve kontrol grubuna kıyasla daha sık olarak iğrenme, korku ve öfke duygu ifadelerine sahip olarak yorumlar.
5. H5 Kontrol grubu, nötr yüzlere, suç işleyen gruplardan daha fazla şaşkınlık, üzüntü ve mutluluk atfeder.

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu çalışmaya toplam 111 katılımcı dahil edilmiştir. ($Yaş_{ort.} = 31.04$, $SS = 10.09$, yaş aralığı = 18-62; 105 erkek, altı kadın). Katılımcılar üç gruba ayrılmıştır: şiddet içerikli suç işleyen bireyler, şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireyler ve suç işlemeyen bireyler (kontrol grubu). Şiddet içerikli suç işleyen katılımcılar (% 45.9) ve şiddet içerikli olmayan suç işleyen katılımcılar (% 28.9). İstanbul Adli Tıp Kurumundaki hastalardan seçilmiştir. Şiddet içerikli suçlar arasında cinayet, cinayet teşebbüsü, adam yaralama, yağmalama, cinsel taciz ve tecavüz yer almaktadır. Şiddet içerikli olmayan suçlar arasında hırsızlık, uyuşturucu ticareti, mala zarar verme ve dolandırıcılık yer almaktadır. Kontrol grubundaki katılımcılar (% 25.2) aynı kurumda çalışmakta olan katılımcılardan oluşmaktadır ve herhangi bir sabıka kaydı bulunmamaktadır; bu katılımcılar yaş, eğitim düzeyi ile cinsiyet açısından suç işleyen gruplarla eşleşmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Katılımcılardan cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi gibi demografik bilgileri toplamak amacıyla yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.1. Yüz İfadelerinden Duygu Tanıma Testi (YD TT): Kerr ve Neale (1993) tarafından şizofreni hastalarının duygu algısını araştırmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu test, değişik duygu ifadeleri sergileyen 19 siyah-beyaz yüz fotoğrafından oluşmaktadır. Her bir fotoğraf, mutluluk, hüzn, öfke, korku, şaşkınlık ve utanç duygularından oluşan altı temel duyguyu yansıtmaktadır. Katılımcılar, her fotoğraftan algıladıkları duyguyu belirtir. Türkiye örnekleminde yapılan geçerlik-güvenirlilik analizlerinde, test-tekrar test korelasyon katsayısı .84 ile .90, madde düzeyindeki kappa değerleri ise .59 ile .90 arasında değişmiştir. Sonuçlar, testin tutarlılığının ve ölçüm güvenirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Erol ve ark, 2009).

2.2.2. Yüz İfadelerinden Duygu Ayırt Etme Testi (YDAT): Bu test, Kerr ve Neale (1993) tarafından şizofreni hastalarının duyguları ayırt etme yeteneklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Duygusal ifadeleri sergileyen 30 adet siyah beyaz fotoğraf, çiftler halinde sunulur. Katılımcılar, iki fotoğrafın aynı duyguyu gösterip göstermediğini belirler. Test, 0.58 ile 1.0 arasında değişen güvenirliği ile Türkiye örneklemini için geçerli ve güvenilir bir araçtır (Erol ve ark, 2009).

2.2.3. Gözlerden Zihin Okuma Testi: Bu test, Baron - Cohen ve ark. (1997) tarafından üst yüz ifadelerinin algılanmasını incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Katılımcılar, yalnızca bir doğru cevabın bulunduğu dört seçenekli çoktan seçmeli bir testte, farklı yüz ifadelerine duyguları atfederler. Testin geçerlilik ve güvenirlik çalışması Türkiye örnekleminde gerçekleştirilmiş ve güvenirlik katsayısı 0.67 olarak bulunmuştur (Yıldırım ve ark., 2011).

2.2.4. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS): Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından bireyin mevcut ruh halini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 20 madde ve pozitif ve negatif olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Katılımcılar, o hafta boyunca çeşitli duyguları ne kadar hissettiklerini 5'li Likert tipi bir ölçekte bildirirler. Yanıtlar "1= Hiç" ve "5 = Sürekli" arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkiye örnekleminde geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur (Gençöz, 2003). Mevcut çalışmanın güvenirliği oldukça yüksek bulunmuştur (Cronbach alfa = 0.86 ve 0.83, sırasıyla pozitif ve negatif boyutlar için).

2.2.5. Nötr Yüz Fotoğrafları: ODTÜ yüz veri tabanından, yüz ifadesi olmayan 20 adet siyah beyaz insan yüzü fotoğrafı temin edilmiştir (Dovencioglu, 2008). Bu fotoğraflar yüz merkezli olup makyaj, takı vb. unsurlar içermemektedir. Katılımcı-

lara, yüzlerde hiçbir ifade yansıtmayan bu fotoğraflarda duygu algılayıp algılamadıkları ve duygu algılıyorlarsa hangi duyguyu tanımladıkları sorulmuştur (örn., mutluluk, üzüntü, iğrenme, korku, öfke ve şaşkınlık).

2.3. İşlem

Her katılımcı, testi bireysel olarak ve yalnızca araştırmacının gözetiminde tamamlamıştır. Katılımcılardan test öncesi yazılı onam alınmıştır. Sıralama etkilerini ortadan kaldırmak için ölçeklerin sıraları katılımcılar arasında farklılık göstermiştir. Özellikle YDTT ve YDAT; Gözlerden Zihin Okuma Testi ve Nötr yüzler karışık sırayla sunulmuştur. Çalışmada tüm araçların toplam 12 farklı sıralaması kullanılmıştır. Araştırmanın uygulanması kişi başı 35 ila 45 dakika sürmüştür.

2.4. Data Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25.0 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış, gruplar arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) ve post-hoc testleri uygulanmıştır. Ayrıca, ölçümler arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu çalışma, şiddet içerikli ve şiddet içerikli olmayan suç işleyen bireylerden ve suç işlememiş bireylerden (kontrol grubu) oluşan grupların, yüz ifadelerine hangi duyguları attettiklerini karşılaştırmıştır. Öncelikle sosyo-demografik değişkenler açısından sonuçlar ele alınmıştır. Eğitim düzeyi ve yaşın etkilerini kontrol etmek amacıyla bir Kovaryans Analizi (ANCOVA) uygulanmış olup, elde edilen sonuçlar ANOVA ile ulaşılan bulgularla tutarlılık göstermiştir. Ortalama eğitim seviyesi ($F(2, 106) = .077, p = .383$) ve ortalama yaş ($F(1, 105) = 0.40, p = .526$), şiddet içerikli ve şiddet içerikli olmayan suçlar işlemiş gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS) sonuçları, hem şiddet içerikli hem de şiddet içerikli olmayan suçlar işlemiş grupların, kontrol grubuna kıyasla daha düşük düzeyde pozitif duygular deneyimlediğini ve daha yüksek düzeyde negatif duygular yaşadığını ortaya koymuştur (sırasıyla $F(2,92) = 10,70, p < 0.001$ ve $F(2,99) = 19,75, p < 0.001$).

Grupların YDTT performansları tek yönlü ANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar hem şiddet içerikli hem de şiddet içerikli olmayan suçlar işlemiş grupların, kontrol grubuna kıyasla yüzdeki duyguların doğru olarak tanınmasında

daha başarısız olduğunu göstermiştir ($F(2,108) = 18.85, p < .001, w = .57$). Bununla birlikte, beklentilerin aksine, şiddet içerikli ve şiddet içerikli olmayan suçlar işlemiş gruplar arasında bir farklılık gözlemlenmemiştir ($t(108) = -0.63, p = .53$). H1 kısmen doğrulanmıştır.

Analiz öncesinde, homojenliği sağlamak için iki uç değer veri seti dışında bırakılmıştır. YDAT için tek yönlü ANOVA analizi sonuçları, üç grup arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($F(2,106) = 18.85, p < .001$). Planlı karşılaştırma analizi, her iki suç işleyen grubun da duygusal ifadeleri ayırt etmede önemli ölçüde daha başarısız olduğunu göstermiştir ($t(106) = 4.63, p < .001$). Şiddet içerikli ve şiddet içerikli olmayan suç işleyen gruplar arasında herhangi bir farklılık gözlemlenmemiştir ($t(106) = 0.47, p = .640$). H1 doğrulanmıştır.

Yüz ipuçlarına duygu atfetmedeki grup farklılıklarını araştırmak için, Gözlerden Zihin Okuma Testi puanları tek yönlü ANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır. Suç işleyen grubun, kontrol grubuna göre daha düşük performans sergilediği, yani kısmi yüz ifadelerine daha sık yanlış atıflar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(2,110) = 15.48, p = .000$). Planlı karşılaştırma analizleri, her iki grubun da duygusal ifadeleri doğru atfetme konusunda anlamlı derecede daha fazla zorluk yaşadığını ortaya koymuştur ($t(108) = 5.13, p < .001$). Suç işleyen gruplar benzer düzeyde performans sergilemiştir ($t(106) = -1.55, p = .125$). H2 kısmen doğrulanmıştır. H3 doğrulanmıştır.

Nötr yüzlere duygu atfetme eğilimleri, gruplar arasında tek yönlü ANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır. Hem şiddet içerikli hem de şiddet içerikli olmayan suç işleyen grupların, nötr yüzlere duygu atfetme olasılığının kontrol grubuna kıyasla daha düşük olduğu, ancak öfke duygusunu kontrol grubuna kıyasla daha yüksek oranla atfettikleri tespit edilmiştir (sırasıyla; $F(2,106) = 8.70, p < .001$ ve $F(2,108) = 7.73, p = .011$). Planlı karşılaştırma analizi, şiddet içerikli suç işleyen grubun nötr yüzlerini, şiddet içerikli olmayan suç işleyen gruba göre daha sık “öfke” olarak yorumladığını göstermiştir ($t(108) = 3.29, p = .003$). H4 kısmen doğrulanmıştır.

Çalışmada, kontrol grubunun nötr yüzlere şaşkınlık, üzüntü ve mutluluk atfetme oranları, şiddet içerikli ve içerikli olmayan suç işleyen gruplarla karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Analizler sonucunda, bu duygular açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). H5 yanlışlanmıştır.

PANAS ölçeğinden elde edilen pozitif ve negatif duygu puanları ile, Yüz İfadelerinden Duygu Tanıma Testi, Duygu Ayırt Etme Testi ve nötr yüzlere duygu atfetme performansı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizinde, negatif duygu puanlarının (PANAS-negatif) duygu tanıma ve duygu atfetme test puanları ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır ($p > .05$). Yüz

ifadelerinden duygu tanıma testi ile nötr yüzlere korku atfetme arasında ise anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($r = -0,187, p < .05$). Bu bulgu, yüz tanıma performansı düşük olan bireylerin nötr yüz ifadelerine daha fazla korku duygusu atfettiğini göstermektedir.

Son olarak, yüzdeki ipuçlarından duygu tanıma ile nötr yüzlere duygu atfedilmesi arasındaki bağlantı incelenmiştir. Yüz ifadelerini doğru tanımlama becerisi daha düşük olan katılımcıların, nötr ifadeleri yorumlama süreçlerinde farklı bir performans sergiledikleri öne sürülmüştür. Korelasyon analizleri, nötr yüzlere korku atfetme ile yüz ifadelerini doğru tanımlama arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r = -.187, p < .05$). Başka bir deyişle, duyguları tanımada daha başarısız olan katılımcıların, nötr yüzleri korku dolu olarak algılama olasılığının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Nötr yüzler tarafından sergilenen belirsizliğin, bu kişiler arasında kendini koruma mekanizmasını tetiklemiş olabileceği öne sürülebilir. Bu kısım tartışma bölümünde daha detaylı ele alınacaktır.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, suç işleyen bireylerin yüz ipuçlarına ilişkin algısının suç işlememiş gruptan nasıl farklılaştığını anlamaktır. Yüz ifadeleri, sosyal bağlam hakkında birçok bilgi taşır (Ekman, 1993). Bu bilgi, belirli bir duruma uygun ve uyarlanabilir tepkiler vermeyi mümkün kılmaktadır (Dodge, Price, Bachorowski ve Newman, 1990). Mevcut araştırmanın sonuçları, suç türüne bakılmaksızın (şiddet içerikli veya şiddet içerikli olmayan), suç işleyen bireylerin duygusal ifadeleri doğru bir şekilde tanımda kontrol grubuna kıyasla daha zayıf olduklarını göstermiştir. Bu sonuçlar önceki literatür ile uyumludur (Gillespie ve ark. 2015, Hoonkan ve ark., 2007; Jonas ve ark., 2007;). Suç işleyen bireylerin sosyal olarak uygun tepkiler verememesinin ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemesinin nedenlerinden birinin, yüzdeki ipuçlarından duygu tanıma yetisinin bozulmuş olması olabileceği öne sürülmektedir.

Mevcut çalışma kapsamında suç eylemlerinin tek bir faktörle açıklanamayacağını ancak yüz ifadelerinin sağlıklı bilgi sağlayan en önemli sosyal ipuçlarından sadece biri olduğunu düşünmekteyiz. Örneğin, bir kişinin ifadesi üzüntü ise ve bu ifade karşı taraf tarafından “öfke” olarak algılanırsa, bu yanlış algılama uygunsuz cevaplara, hatta saldırganlığa ve şiddete yol açabilir. İlgili literatür, duyguları tanıyamayan bireylerin, kişilerarası ilişkilerde zorluklar yaşadığını ileri sürmektedir (Ekman, 1992; Hooker & Park, 2002; Kornreich et al., 2002; Kornreich ve Philippot, 2006).

Çalışmada, suç işleyen bireylerin pozitif ve negatif duygulanım düzeyleriyle, yüz ifadelerinden duygu tanıma ve nötr yüzlere duygu atfetme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular, negatif duygulanım düzeyi ile duygu tanıma

veya atfetme testleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Ancak, yüz ifadelerinden duygu tanıma performansının düşük olması ile nötr yüzlere korku atfetme arasında anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç, literatürde vurgulanan, yüz ifadelerindeki duyguları doğru tanıyamayan bireylerin sosyal ipuçlarını daha olumsuz ve tehdit edici biçimde yorumlayabileceği görüşüyle örtüşmektedir (örn. Blair ve ark., 2001, Crick & Dodge, 1994;). Özellikle yüz tanıma performansı düşük olan bireylerin, belirsiz sosyal durumları korku olarak değerlendirmesi, sosyal ortamlarda kaygı ve yanlış anlamaya yol açabilir. Bu durum, suç işleyen bireylerde sosyal işlevsellik sorunlarının temelinde duygusal işleme güçlüklerinin rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Bulgularımız, suçluların topluma kazandırılmasına yönelik psikososyal müdahalelerde, yalnızca duygudurum düzenleme değil, aynı zamanda sosyal ipucu okuma ve duygu tanıma becerilerinin geliştirilmesinin de önemli olduğunu göstermektedir.

Yüz ifadelerinin tanınması duygusal zeka ile bağlantılıdır; suç işleyen bireylerin ise duygusal zeka seviyeleri genellikle daha düşüktür (Copestake, 2013, Hemmati, Mills ve Kroner, 2004; Megreya, 2014). Mevcut bulgularla birlikte ele alındığında, suç işleyen bireylerde sosyal ipuçlarının yanlış okunmasının altında daha düşük duygusal zekaya sahip olmaları yatıyor olabilir.

Mevcut araştırmadan elde edilen önemli bir bulgu, suç işleyen bireylerin sadece duygu tanımada değil, aynı zamanda yüz ifadelerine uygun olan duyguları atfetmekte daha başarısız olduklarını göstermektedir.

Bu çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, şiddet içerikli suç işleyen bireylerin nötr yüzleri öfkeli olarak algılama olasılığının daha yüksek olduğudur, ancak algıda diğer temel duygular (korku, iğrenme, şaşkınlık ve üzüntü) için bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, suç işleyen örneklem arasında öfkeyi nötr yüzlere atfetme eğilimini belgeleyen geçmiş araştırmalarla uyumludur (Hoakan, Allaby ve Earle, 2007). Öfke en yıkıcı duygudur (Ekman, 1992). Bu yanlış atf nedeniyle, suç işleyen bireylerin sosyal ipuçlarını yanlış okudukları ve bunun da onları şiddet içeren ve saldırgan şekillerde hareket etmeye yöneltebileceği öne sürülmektedir. Öte yandan, söz konusu araştırmada suç işlememiş katılımcıların (kontrol grubu), toplum yanlısı olmayan davranışlara başvurmayan bir grup olarak ele alınması, nötr yüzlerde mutluluk algılaması sonucuyla paraleldir. Mevcut çalışmada böyle bir fark gözlemlenmemiş olsa da önceki araştırmalar, şiddet içerikli suç işleyen bireylerin nötr yüz ifadelerini "iğrenme" duygusu ile yorumlama olasılığının, suç işlememiş bireylere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Hoaken, et al. 2007; Sato ve ark., 2013). Geçmiş literatür, suç davranışının düşmanca atf önyargısıyla, yani nötr ifadelerden düşmanlık algısıyla (Dodge ve diğerleri, 1990; Dodge, 2006; Schöenberg ve Jusyte, 2014) olumlu bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermiştir ki bu da mevcut bulgularla paralellik göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, yüz ifadelerinden duyguları doğru tanımlama becerisinin düşük olduğu bireylerde, nötr yüz ifadelerinin daha sık korku duygusuna atfedildiğini ortaya koymuştur. Bu durum, literatürde belirtilen, sosyal ipuçlarını doğru okuyamayan bireylerin belirsiz ya da nötr sosyal durumları tehdit olarak algılamaya daha yatkın oldukları yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir (örn. Blair ve ark., 2001; Crick ve Dodge, 1994). Duygu tanıma becerisi zayıf olan kişilerin, çevrelerindeki nötr veya belirsiz ifadeleri potansiyel bir tehlike olarak yorumlamaları, kendilerini koruma eğilimiyle ilişkili olabilir. Bu eğilim, özellikle suç işleyen bireylerde, sosyal ortamlarda yanlış anlamalara, gereksiz korku ve kaygı tepkilerine veya hatta saldırgan davranışlara yol açabilir. Sonuç olarak, duygu tanıma performansındaki yetersizliğin, sosyal ilişkilerde uyumsuz ve olumsuz tepkilere neden olabileceğini düşündürmektedir.

Kültürel farklılıkların, yüzdeki duygu ifadelerini etkilediği yaygın olarak kabul edilmektedir (Matsumoto, 1990; Matsumoto, Yoo ve Fontanie, 2008; Chiao, 2008; Safdar ve diğerleri, 2009; Novin ve diğerleri, 2009;). Dolayısıyla, farklı kültürlerin duyguların kamusal alanda sergilenmesine ilişkin farklı kuralları vardır (Matsumoto, 1990; Novin ve diğerleri, 2009). Türkiye, olumsuz duyguların dış gruba daha sık atfedildiği kolektivist kültürlerden biri olarak kabul edilmektedir (Göregenli, 1997; Matsumoto, 2008). Bu çalışmada kullanılan nötr yüz ifadeleri, katılımcılar için tanıdık olmayan fotoğraflardan seçilmiştir. Bu sebeple, katılımcılar tanımadıkları duyguları yabancılara (dış gruba) atfetmiş olabilir. Bahsi geçen kültürel etkiler, suç işleyen bireylerin tehdit algılama eğilimini de artırabilir. Nitekim bulgular, duygusal ifadeleri tanımada daha düşük doğru sonuca sahip katılımcıların (yani suç işleyen grupların), nötr yüzlere “korku” duygusunu atfetme eğiliminde olduklarını da göstermiştir. Evrimsel bakış açısından bildiğimiz üzere, bireyler hayatta kalmak ve neslin devamlılığı için kendilerini koruma motivasyonuna sahiptirler (Darwin, 1872). Bilinmeyen öngörülemez olması nedeniyle katılımcılar nötr yüzlere “korku” gibi bir yüksek uyarılma duygusu atfetmiş olabilir.

Ancak önceki literatürün aksine, şiddet içerikli suç işleyen grup, nötr ifadeleri korkulu olarak yorumlama açısından şiddet içermeyen suç işleyen gruba göre farklılık göstermemiştir (Benitez - Garcia, Nakamura & Kaneko, 2016; Chiao, 2008).

4.1. Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmanın örnekleminin büyük bir kısmı erkeklerden oluşmaktadır. Bu durum, sonuçların iki cinsiyet için de genellenebilir olmasının önüne geçmektedir. Mevcut sonuçlar, suç işleyen bireylerin duygusal ruh hallerini algılamada suç işlemeyen bireylerden önemli ölçüde farklılaştığını göstermiştir. Sonuçlara göre, daha olumlu duygular yaşayan katılımcılar, duygu ayırt etme ve duygu atfetme görevlerinde daha başarılı olmuşlardır. Bu nedenle, olumsuz duyguların, bilişsel

görevlerdeki performansı olumsuz etkilemiş olabileceği öne sürülebilir (Scheibe ve Blanchard - Fields, 2009). Gelecekteki araştırmalar için katılımcıların o andaki duygusal ruh halini kontrol etmek önemli olabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, suç işleyen bireyler arasında yüz ifadelerinden sosyal ipuçlarının algılanması incelenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen ana bulgu, suç işleyen bireylerin yüz ifadelerini algılama biçimlerinin kontrol grubundan farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ek olarak, şiddet içerikli suç işleyen grubun nötr ifadelerle öfke atfetme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, suç davranış mekanizmasının daha derin bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunabilir ve potansiyel müdahaleler önerilmesine olanak sağlayabilir. Örneğin, yüz ifadelerinden yola çıkılarak sosyal ipuçlarının algılanmasını iyileştirmek için tasarlanan terapiler ve rol yapma gibi teknikler, suç işleyen ya da suça yatkın bireylerin rehabilitasyon sürecinde kullanılabilir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study):

Veri Toplanması (Data Acquisition):

Veri Analizi (Data Analysis):

Makalenin Yazımı (Writing Up):

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision):

KAYNAKÇA

- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C., & Robertson, M. (1997). Another advanced test of theory of mind: Evidence from very high functioning adults with autism or Asperger Syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 813-822.
- Benitez-Garcia, G., Nakamura, T., & Kaneko, M. (2017). Analysis of differences between Western and East-Asian faces based on facial region segmentation and PCA for facial expression recognition. In *AIP Conference Proceedings*, 1807(1), 1-11.
- Carton, J. S., Kessler, E. A., & Pape, C. L. (1999). Nonverbal decoding skills and relationship well-being in adults. *Journal of Nonverbal Behavior*, 23(1), 91-101.
- Chiao, J. Y., Iidaka, T., Gordon, H. L., Nogawa, J., Bar, M., Aminoff, E., ... & Ambady, N. (2008). Cultural specificity in amygdala response to fear faces. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 20(12), 2167-2174.
- Copestake, S., Gray, N. S., & Snowden, R. J. (2013). Emotional intelligence and psychopathy: A comparison of trait and ability measures. *Emotion*, 13(4), 691-702.
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115(1), 74-101. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.1.74>
- Csukly, G., Czobor, P., Szily, E., Takács, B., & Simon, L. (2009). Facial expression recognition in depressed subjects: The impact of intensity level and arousal dimension. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 197(2), 98-103. <https://doi.org/10.1097/NMD.0b013e3181923f82>
- Darwin, C. R. (1872). *The expression of the emotions in man and animals*. London: John Murray.

- Dodge, K. A., & Newman, J. P. (1981). Biased decision making processes in aggressive boys. *Journal of Abnormal Psychology, 90*(4), 375-379.
- Dodge, K. A., Price, J. M., Bachorowski, J. A., & Newman, J. P. (1990). Hostile attributional biases in severely aggressive adolescents. *Journal of Abnormal Psychology, 99*(4), 385-392.
- Dodge, K. (2006). Translational science in action: Hostile attributional style and the development of aggressive behavior problems. *Developmental Psychopathology, 18*(3), 791-814. <https://doi.org/10.1016/j.micinf.2011.07.011>
- Dovencioglu, D. (2008). Quantification of the effect of symmetry in face perception (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and Emotion, 6*(3-4), 169-200. <https://doi.org/10.1080/0269993920841068>
- Ekman, P. (1993). Facial expression and emotion. *American Psychologists, 48*(4), 384-392.
- Ekman, P., & Friesen, W. V. (1969). Nonverbal leakage and clues to deception. *Psychiatry, 32*(1), 88-106. <https://doi.org/10.1080/00332747196911023575>
- Erol, A., Ünal, K. E., Gülpek, D., & Mete, L. (2009). The reliability and validity of facial emotion identification and discrimination tests in Turkish culture. *Anatolian Journal of Psychiatry, 10*(1), 116-123.
- Feinberg, T. E., Rifkin, A., Schaffer, C., & Walker, E. (1986). Facial discrimination and emotional recognition in schizophrenia and affective disorders. *Archives of General Psychiatry, 43*(3), 276-279.
- Gencoz, T. (2000). Positive and negative emotion scale: reliability and validity test. *Turkish Psychology Journal, 15*(46), 19-26.
- Gillespie, S. M., Rotshtein, P., Saherley, R., & Beech. (2015). Emotional expression recognition and attribution bias among sexual and violent offenders: A signal detection analysis. *Frontiers in Psychology, 1*(6), 1-12.
- Göregenli, M. (1997). Individualist-collectivist tendencies in a Turkish sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 28*(6), 787-794.
- Hemmati, T., Mills, J. F., & Kroner, D. G. (2004). The validity of the Bar-On emotional intelligence quotient in an offender population. *Personality and Individual Differences, 37*(4), 695-706.
- Hoaken, P. N., Allaby, D. B., & Earle, J. (2007). Executive cognitive functioning and the recognition of facial expressions of emotion in incarcerated violent offenders, non-violent offenders, and controls. *Aggressive Behavior, 33*(5), 412-421.
- Hooker, C., & Park, S. (2002). Emotion processing and its relationship to social functioning in schizophrenia patients. *Psychiatry Research, 112*(1), 41-50.
- Jaeger, J., Borod, J. C., & Peselow, E. (1986). Facial expression of positive and negative emotions in patients with unipolar depression. *Journal of Affective Disorders, 11*(1), 43-50.
- Jones, A. P., Forster, A. S., & Skuse, D. (2007). What do you think you're looking at? Investigating social cognition in young offenders. *Criminal Behavior and Mental Health, 17*(2), 101-106.
- Kerr, S. L., & Neale, J. M. (1993). Emotion perception in schizophrenia: Specific deficit or further evidence of generalized poor performance? *Journal of Abnormal Psychology, 102*(2), 312-318. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.102.2.312>
- Kornreich, C., & Philippot, P. (2006). Dysfunctions of facial emotion recognition in adult neuropsychiatric disorders: Influence on interpersonal difficulties. *Psychologica Belgica, 46*(1-2), 79-98.
- Kornreich, C., Philippot, P., Foisy, M. L., Blairy, S., Raynaud, E., Dan, B., ... & Verbanck, P. (2002). Impaired emotional facial expression recognition is associated with interpersonal problems in alcoholism. *Alcohol and Alcoholism, 37*(4), 394-400.
- Kowalski, R., & Westen, D. (2010). *Psychology* (6th ed.). Australia: John Wiley & Sons Press.
- Lansford, J. E., Dodge, K. A., Pettit, G. S., Bates, J. E., Crozier, J., & Kaplow, J. (2002). A 12-year prospective study of the long-term effects of early child physical maltreatment on psychological, behavioral, and academic problems in adolescence. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 156*(8), 824-830.
- Mandal, M. K., Pandey, R., & Prasad, A. B. (1998). Facial expressions of emotion and schizophrenia: A review. *Schizophrenia Bulletin, 24*(3), 399-412.
- Matsumoto, D. (1990). Cultural similarities and differences in display rules. *Motivation and Emotion, 14*(3), 195-214.
- Matsumoto, D., Yoo, S. H., & Fontaine, J. (2008). Mapping expressive differences around the world: The relationship between emotional display rules and individualism versus collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 39*(1), 55-74.
- Megreya, A. M. (2014). Emotional intelligence and criminal behavior. *Journal of Forensic Sciences, 60*(1), 84-88. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12625>

- Mendlewicz, L., Linkowski, P., Bazelmans, C., & Philippot, P. (2005). Decoding emotional facial expressions in depressed and anorexic patients. *Journal of Affective Disorders*, 89(1-3), 195-199. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2005.07.010>
- Mikhailova, E. S. (1996). Abnormal recognition of facial expression of emotions in depressed patients with major depression disorder and schizotypal personality disorder. *Biological Psychiatry*, 40(8), 697-705.
- Mueser, K. T., Doonan, R., Penn, D. L., Blanchard, J. J., Bellack, A. S., Nishith, P., & DeLeon, J. (1996). Emotion recognition and social competence in chronic schizophrenia. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(2), 271-275. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.105.2.271>
- Niedenthal, P. M., Halberstadt, J. B., Margolin, J., & Innes-Ker, A. H. (2000). Emotional state and the detection of change in facial expression of emotion. *European Journal of Social Psychology*, 30(2), 211-222.
- Novin, S., Banerjee, R., Dadkhah, A., & Rieffe, C. (2009). Self-reported use of emotional display rules in the Netherlands and Iran: Evidence for sociocultural influence. *Social Development*, 18(2), 397-411.
- Renneberg, B., Heyn, K., Gebhard, R., & Bachmann, S. (2005). Facial expression of emotions in borderline personality disorder and depression. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 36(3), 183-196. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2005.05.002>
- Safdar, S., Friedlmeier, W., Matsumoto, D., Yoo, S. H., Kwantes, C. T., Kakai, H., & Shigemasa, E. (2009). Variations of emotional display rules within and across cultures: A comparison between Canada, USA, and Japan. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 41(1), 1-10.
- Sato, W., Uono, S., Matsuura, N., & Toichi, M. (2009). Misrecognition of facial expressions in delinquents. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 3(1), 27-34.
- Scheibe, S., & Blanchard-Fields, F. (2009). Effects of regulating emotions on cognitive performance: What is costly for young adults is not so costly for older adults. *Psychology and Aging*, 24(1), 217-223.
- Schönenberg, M., & Jusyte, A. (2014). Investigation of the hostile attribution bias toward ambiguous facial cues in antisocial violent offenders. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 264(1), 61-69.
- Watson, D., & Tellegen, A. (1985). Toward a consensual structure of mood. *Psychological Bulletin*, 98(2), 219-235.
- Yıldırım, E. A., Kaşar, M., Güdük, M., Ateş, E., Küçükparlak, İ., & Özalmete, E. O. Investigation of the reliability of the "Reading the mind in the eyes test" in Turkish population. *Journal of the Turkish Psychiatry*, 22(3), 177-186.